

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI ÉMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosa
mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus

JELENTÉSE

az AJB-1053/2023. számú ügyben
a Budapesti Fegyház és Börtön mint a körszállítás végrehajtásának
központi helyszíne látogatásával összefüggésben

*Előadók: Dr. Izsó Krisztina
Dr. Gilányi Eszter
Dr. Sárközy István
Tóthné Kiss Klaudia*

Érintett szervek:

- Budapesti Fegyház és Börtön
- Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága

2023.

Az alapvető jogok biztosa mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus

Jelentése

az AJB-1053/2023. számú ügyben

Előadó: dr. Izsó Krisztina

Összefoglaló

A nemzeti megelőző mechanizmus a körszállítás folyamatának vizsgálata céljából a Budapesti Fegyház és Börtönbe látogatott. A látogatócsoport a látogatás első napján meghallgatta a körszállításban lévő fogvatartottakat és a körszállítás lebonyolításában részt vett személyzet tagjait, valamint megtekintette a szállító zárkákat és a szállító járműveket. A látogatás második napján a látogató csoport tagjai az előző napi körszállításban részt vett, a Budapesti Fegyház és Börtönbe befogadott fogvatartottakkal készítettek interjút.

A látogatócsoport korán reggel, a szállító járművek megérkezése előtt megtekintette a szállító zárkákat. A szállító körleten folyamatos felújítás zajlott, a már kifestett zárkák jó állapotúak voltak. A szemetes kukák szennyezettek voltak, a WC-k és a vízcsapok felújításra szorultak.

A fogvatartottak megérkezését követően egyes zárkák túlszűfoltak voltak abból adódóan, hogy a célintézet és a dohányzási szokások figyelembevétele alapján, a fogvatartottak nem egyenletesen kerültek elhelyezésre.

A szállítást részben olyan új típusú autóbuszok bonyolították, amelyekben volt biztonsági öv és fűthetőek voltak. Nagy számban érkeztek ugyanakkor még régi buszok, amelyek nem feleltek meg a biztonsági követelményeknek, és sok fogvatartott panaszkodott arra, hogy fázott a szállítás közben, mert nem volt fűtés. Az autóbuszok több személy elkülönített elhelyezésére szolgáló fülkéiben az egy főre jutó élettér nem felelt meg minden esetben a CPT által megfogalmazott elvárásnak.

A látogató csoport a fogvatartottakkal és a személyzettel folytatott interjúk alapján vizsgálta a szállítás folyamatát a küldő intézettől történt elindulástól kezdődően a célintézetbe történő továbbindulásig, a fogvatartottak értesítését a szállításról, az egészségügyi pihenők tartásának lehetőségét, a fogvatartottak ruházatának biztosítását, a kényszerítő eszközök alkalmazását, az ételmezést, az egészségügyi problémák és a gyógyszerelés megoldását, valamint a fogvatartottakkal való bánásmódot.

A körszállítások a koronavírus járvány időszakában felfüggesztésre kerültek, a korábban történt látogatás tapasztalatait a járványhelyzet megszűnésére tekintettel a központosított szállítások során is alkalmazni lehet.

1. Az eljárás megindulása

A 2011. évi CXLIII. törvénnyel kihirdetett, kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének (a továbbiakban: Jegyzőkönyv) 1. cikke értelmében, annak „*célja egy olyan rendszer létrehozása, amelyben független nemzetközi és nemzeti testületek – a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából – olyan helyszínekre látogatnak el rendszeresen, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól*”.

A Jegyzőkönyv 3. cikke szerint – az 1. cikkben megfogalmazott cél megvalósítása érdekében – valamennyi „*részes állam belföldi szinten létrehoz, kijelöl vagy fenntart egy vagy több látogató testületet (a továbbiakban: nemzeti megelőző mechanizmus) a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozása érdekében*”.

Magyarországon 2015. január 1-jétől nemzeti megelőző mechanizmusként (a továbbiakban: NMM) az alapvető jogok biztosja jár el, aki az említett feladatainak teljesítése során a fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot beadvány és alapvető joggal összefüggő visszásság hiányában is rendszeresen vizsgálja.¹

A nemzeti megelőző mechanizmus a Jegyzőkönyv 20. cikk e) pontjában biztosított jogkörében eljárva, amely szerint a feladatai teljesítése érdekében a felkeresni kívánt helyeket és a meghallgatni kívánt személyeket szabadon kiválaszthatja, látogatást tett a Budapesti Fegyház és Börtön szállító zárkáiban és megtekintette a szállító járműveket.

1.1 A látogatás helyszínének kiválasztása

A Budapesti Fegyház és Börtön a körszállítás végrehajtásának központi helyszíne. A látogatás a körszállítás folyamatának és a körszállítás végrehajtásában közreműködő szállító járművek vizsgálatára irányult.

Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének határozata² kiemeli, hogy a fogvatartottak szállítását a nemzeti megelőző mechanizmusok monitorozzák. Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének határozatához és ajánlásához³ a jelentéstevő (rapporteur) által készített háttéranyag hangsúlyozza, hogy a szállítás tovább növeli a fogvatartottak kiszolgáltatottságát, a rossz bánásmód lehetőségét.

A körszállítás vizsgálatát indokolta, hogy a nemzeti megelőző mechanizmus a büntetés-végrehajtási intézetekben tett látogatásai során számos panasszal szembesült, több jelzés érkezett a fogvatartottak szállításának körülményeire vonatkozóan. A körszállítás folyamatának vizsgálatára a nemzeti megelőző mechanizmussal együttműködő Civil Konzultációs Testület tagja is javaslatot tett.

1.2 A nemzeti megelőző mechanizmus hatásköre

A Jegyzőkönyv 4. cikke 1. pontjának értelmében az államnak a nemzeti megelőző mechanizmus látogatásait bármely, a joghatósága és ellenőrzése alatt álló helyen lehetővé kell tennie, ahol embereket valamely hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy

¹ az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 39/A § és 39/B § (1) bekezdés

² Resolution 2266 (2019)

<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=26464&lang=en>

³ Recommendation 2147 (2019)

http://www.europeanrights.eu/public/atti/RACC2147_ENG.pdf

Explanatory memorandum by Mr Emanuel Mallia, rapporteur

<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=25437&lang=en>

elfogadásával a személyes szabadságuktól megfosztják vagy megfoszthatják. A 4. cikk 2. pontja szerint szabadságelvonás mindennemű fogva tartást vagy bebörtönzést jelent, valamint egy személy elhelyezését olyan állami vagy magántulajdonú, őrizetbe vételi környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el.

Tekintettel arra, hogy a Budapesti Fegyház és Börtön szállító zárkái, a körszállítás helyszíne, és a szállító járművek a Jegyzőkönyv 4. cikkében meghatározott fogvatartási helynek minősülnek, az Intézet és a szállító járművek vizsgálata a nemzeti megelőző mechanizmus hatáskörébe tartozik.

1.3 Az érintett alapvető jogok

- *Az élethez és az emberi méltósághoz való jog:* Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg. [Alaptörvény II. cikk]
- *A kínzás és az embertelen, megalázó bánásmód tilalma:* Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgátságban tartani. [Alaptörvény III. cikk (1) bekezdés]
- *A személyes szabadság és biztonság:* Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz. [Alaptörvény IV. cikk (1) bekezdés]
- *A magánélet tiszteletben tartásához fűződő jog:* Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák. [Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés]
- *Tulajdonhoz való jog:* Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár. [Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdés]
- *Egészséghez fűződő jog:* Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez. [Alaptörvény XX. cikk]
- *Tisztességes eljáráshoz fűződő jog:* Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni. [Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés]
- *Panasztétel joga:* Mindenkinek joga van ahhoz, hogy egyedül vagy másokkal együtt, írásban kérelemmel, panasszal vagy javaslattal forduljon bármely közhatalmat gyakorló szervhez. [Alaptörvény XXV. cikk]
- *Szabad mozgáshoz fűződő jog:* Mindenkinek, aki törvényesen tartózkodik Magyarország területén, joga van a szabad mozgáshoz és tartózkodási helye szabad megválasztásához. [Alaptörvény XXVII. cikk (1) bekezdés]

1.4 Az alkalmazott nemzeti és nemzetközi jogszabályok, állásfoglalások, iránymutatások

- Magyarország Alaptörvénye;
- 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről (a továbbiakban: Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya);
- az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.);
- az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Emberi Jogok Európai Egyezménye);

- a Strasbourgban, 1987. november 26-án kelt, a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló európai egyezmény kihirdetéséről szóló 1995. évi III. törvény;
- a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény kihirdetéséről szóló 1988. évi 3. törvényerejű rendelet;
- a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni Egyezmény Fakultatív Jegyzőkönyvének kihirdetéséről szóló 2011. évi CXLIII. törvény (a továbbiakban: OPCAT);
- a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.);
- a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.);
- a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.);
- a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet (a továbbiakban: IM rendelet);
- a büntetési-végrehajtási szervezet Biztonsági szabályzatáról szóló 72/2020. (XII. 23.) BVOP utasítás (a továbbiakban: 72/2020. BVOP utasítás);
- a fogvatartottak szállításának végrehajtásáról szóló 3/2021. (I. 7.) BVOP utasítás (a továbbiakban: 3/2021. BVOP utasítás).
- az Emberi Jogok Európai Egyezménye;
- az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 2147 (2019) számú ajánlása és 2266 (2019) számú határozata (a továbbiakban: ET Határozat) a fogvatartottak emberi jogainak védelméről a szállítások során
- a kínzás és embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzésére alakult Európai Bizottság által közzétett *Factsheet* a fogvatartottak szállításáról (CPT/Inf(2018)24) (a továbbiakban: CPT Factsheet)⁴

1.5 A látogatás módszere

A nemzeti megelőző mechanizmus alapvető feladata a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése.

A nemzeti megelőző mechanizmus felhatalmazott munkatársai az Intézetben előzetes bejelentés nélkül, két napon át tartó látogatást tettek. A látogatócsoport tagjai végigjárták az Intézet szállító zárkáit és a szállító járműveket, megtekintették azok berendezését és felszerelését. Az elhelyezés körülményeinek megfigyelése során különösen az alábbiakra voltak tekintettel:

- az épületek és helyiségek állapota a fogvatartottak biztonsága és szükségletei szempontjából,
- személyes higiéné biztosítása.

A delegáció tagjai a fogvatartottakra vonatkozó dokumentációba betekintettek, a kért iratokról fénymásolatot kaptak.

A látogatócsoport tagjai az Intézet személyzetének a körszállítás lebonyolításáért felelős tagjait és a körszállításban részt vett fogvatartottakat bizalmas körülmények között meghallgatták, viselkedésüket megfigyelték, különös tekintettel az alábbiakra:

- bánásmód általában,
- kapcsolattartás a külvilággal,
- kommunikáció és konfliktuskezelés,

⁴ <https://rm.coe.int/16808b631d>

- panaszkezelés.

A látogatás második napján a látogatócsoport tagjai az előző napi körszállításban részt vett és az Intézetbe megőrzésre érkezett fogvatartottakkal készítettek interjúkat.

A személyes meghallgatások előzetesen kidolgozott, iránymutatásként szolgáló kérdéssor alapján valósultak meg. A látogató csoport tagjai a személyi állományból 25 személlyel és 114 fogvatartottal készítettek interjút.

A látogatás második napján a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága nyolc büntetés-végrehajtási intézetet érintően egy időben kivitelezendő biztonsági vizsgálatok végrehajtását rendelte el. A biztonsági vizsgálatok a Budapesti Fegyház és Börtönt is érintették, emiatt a látogatás második napján a látogató csoport tagjai a körszállításban részt vett fogvatartottakkal a befogadásukat követően nem a zárkákban, hanem a Budapesti Fegyház és Börtön „A” és „B” objektumában rendelkezésre bocsátott külön helyiségekben készítettek interjút.

A látogatás résztvevői voltak: dr. Izsó Krisztina, jogász
dr. Fliegauf Gergely, pszichológus
dr. Gilányi Eszter jogász, pszichológus
dr. Sárközy István, jogász
Tóthné Kiss Klaudia, pszichológus

A látogatás időpontja: 2019. december 9-10.

1.6 Szankció tilalma

A Jegyzőkönyv 21. cikke értelmében semmilyen hatóság és tisztviselő nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet, és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a nemzeti megelőző mechanizmussal akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti.

2. Tényállás és megállapítások

2.1 A körszállításra vonatkozó alapadatok

A büntetés-végrehajtásban a fogvatartottak körszállítása hetente egy alkalommal, rendszerint a hétfői napokon történik. A látogatócsoport a 2019. december 9-i körszállítást vizsgálta a Budapesti Fegyház és Börtön területén. A körszállítás összlétszáma ezen a napon 868 személy volt, 782 férfi és 86 női fogvatartottat érintett. A Budapesti Fegyház és Börtönbe 20 személy érkezett kérelemre megőrzésre (17-en látogató fogadása céljából, 3-an személyi igazolvány készítése miatt). A körszállításban részt vevő fogvatartottak közül 326-ot az anyaintézetbe szállítottak vissza, 244 személyt véglegesen átszállítottak másik bv. intézetbe, 148 fogvatartottat tárgyalásra vittek, 34-en az IMEI-ben kivizsgáláson vettek részt, 43-an kórházi-, 34-en nyomozásra-, 9-en egyéb okból megőrzésre kerültek be a körszállításba, 7 fogvatartottat megőrzésről tovább, további 3 fogvatartottat pedig megőrzésről visszaszállítottak. A véglegesen átszállított fogvatartottak között volt olyan, aki elmondta, hogy az átszállításra azért került sor, hogy közelebb legyen a családjához.

A fogvatartottakat több esetben körszállításban szállították két budapesti büntetés-végrehajtási intézet között, ha helyben volt tárgyalásuk. Volt olyan fogvatartott, akit a hétfői napon tartott tárgyalás miatt kéthetes szállításban vittek, és panasolta, hogy ez alatt az időtartam alatt csak egyszer tudott kiékezn.

2019. február óta két alkalommal fordult elő a körszállításban 1000 feletti létszám, a legalacsonyabb létszám 608 személy volt 2019. augusztus 26-án.

A körszállításban a vizsgálat napján 34 büntetés-végrehajtási szerv vett részt.

2.2. A körszállítás lebonyolításáért felelős személyzet

A körszállítás feladatát a BVOP Központi Támogató és Műveleti Osztálya látta el, a látogatást három héttel megelőzően vette át ezt a feladatot a Budapesti Fegyház és Börtön személyi állományától.

A körszállításért felelős vezetők kétóránként a helyszínen ellenőrizték a folyamatot. A körszállításért felelős személyi állomány összetétele a szakterületen szerzett tapasztalaton alapult. A készenléti körletfelügyelői tartalékot hat büntetés-végrehajtási intézet (Heves megyei Bv. Intézet, Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bv. Intézet, Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet, Balassagyarmati Fegyház és Börtön, Kalocsai Fegyház és Börtön, Sopronkőhidai Fegyház és Börtön, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bv. Intézet) biztosította.

A látogatás napján négy rendészeti hallgató is részt vett a körszállítás segítségével.

Az adott fogvatartotti létszám mellett a személyzet túlterheltségét jelezte a látogatócsoport számára, hogy a zárakban tett jelzés esetén előfordult, hogy 20 perc eltelt, amikor az őrfeladatot ellátó személyzet tagja megérkezett és kiengedte a látogatócsoport tagját a zárakból. A túlterheltségről időnként megnyilvánuló feszült hangnem is árulkodott az őrök részéről. Az épület folyosóit a nagy fogvatartotti létszám ellenére mindazonáltal rendezettség uralta, és a légkör alapvetően nyugodt volt.

A körszállítást felügyelő személyzet tagjai minden évben fizikai állapotfelmérésen és pszichológiai alkalmassági vizsgálaton esnek át, és felügyelői képzésen vesznek részt. A személyzet számára szervezett továbbképzéseken is külön napirendi téma a fogvatartottak szállítása.

A személyzet tagjai között – beleértve a női fogvatartottakat szállító járművek kísérő őröit – megfelelő számban nők is voltak.⁵

A személyzet munkája nagyon megterhelő volt, és sok volt a túlóra is. A munkatársak a kiegészítés megelőzésére nem igazán kaptak segítséget. A körletfelügyelőnek elmondása szerint nincs lehetősége a napi munkája során leülni. A felügyelő a saját személyes dolgait az asztala mögötti zárakban tudta elhelyezni.

2.3. A szállító zárak és a fogvatartottak elhelyezése

A Budapesti Fegyház és Börtön „A” objektumának négy szintjén voltak a szállító zárak, az ún. „gyűjtőben”.

A vezetőség tájékoztatása szerint a várakozó helyiségek közül egy helyiségben volt megfigyelésre szolgáló felszerelt kamera.

A földszinten 21 db 7,42 m² alapterületű helyiség található, ezek közül 6 zárka a női fogvatartottak, 4 zárka a fiatakorúak, 1 zárka a nők és fiatakorúak elhelyezését szolgálta. A helyiségek között 6 biztonsági elkülönítő volt (ezek közül egy kamerával felszerelt), 4 zárakban pedig a kiemelt figyelmet kapó fogvatartottak kerültek elhelyezésre. A bejáratnál volt a

⁵ Ld. az ET Határozat 4.2.10 pontjában foglalt követelményt

biztonsági tiszt és a szállítmányvezetők előkészítő helyisége, a földszinten volt ezen kívül a befogadó, néhány irodahelyiség, az őri pihenő, 5 raktárhelyiség, a szállításos letéti és az értéketétes raktár, az egészségügyi helyiség, valamint a büfé.

Az emeleti szinteken az egyes büntetés-végrehajtási intézetekbe szállítandó fogvatartottak elhelyezése a büntetés-végrehajtási intézetek szerinti elkülönítésben történt. Az egyes intézetek zárkái között dohányzó- és nem dohányzó zárkák egyaránt voltak.

Az egyes szinteken a célintézetek szerint a zárkák az alábbiak szerint helyezkedtek el:

Első emelet

Büntetés-végrehajtási Intézet neve	Zárkák száma	Zárkák alapterülete (m ²)
Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	6	5,2
Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	8	7,42
Tököli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	6	7,42
Tököli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	1	13,64
Tolna Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	4	5,2
Tolna Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	1	16,46
Pálhalmai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	8	7,42
Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet	9	5,2
Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet	1	13,64
Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	3	7,42
Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	1	5,2
Budapesti Fegyház és Börtön	4	7,42
Budapesti Fegyház és Börtön	1	5,2

Ezen a szinten egy zárka felújítás alatt állt, egy helyiség az őri tároló funkciót töltötte be, egy másik üres zárka a fémkereső kapuval szemben pedig azt a célt szolgálta, hogy ha a kapu azt jelzi, hogy a fogvatartottnál fémtárgy van, akkor ebben a helyiségben motozzák meg.

Második emelet

Büntetés-végrehajtási Intézet neve	Zárkák száma	Zárkák alapterülete (m ²)
Váci Fegyház és Börtön	6	5,2
Váci Fegyház és Börtön	1	7,42
Márianosztrai Fegyház és Börtön	7	7,42
Balassagyarmati Fegyház és Börtön	4	5,2
Balassagyarmati Fegyház és Börtön	1	13,64
Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	6	7,42
Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	1	16,46
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	5	7,42
Békés Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	3	7,42
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	4	5,2
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	1	13,64
Debreceni Büntetés-végrehajtási Intézet	5	5,2

Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön	4	7,42
Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön	1	5,2
Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	4	7,42

Egy zárka felújítás alatt volt, valamint őri tároló, őri pihenő és WC volt ezen a szinten.

Harmadik emelet

Büntetés-végrehajtási Intézet neve	Zárkák száma	Zárkák alapterülete (m ²)
Kalocsai Fegyház és Börtön	1	5,2
Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	4	7,42
Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	1	5,2
Baracska Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	5	5,2
Baracska Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	1	13,64
Somogy-Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	3	5,2
Somogy-Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	1	7,42
Veszprém Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	4	7,42
Zala Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	3	7,42
Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	2	7,42
Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	1	16,46
Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	5	7,42
Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	1	5,2
Nagyfai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	2	7,42
Szegedi Fegyház és Börtön	4	5,2
Szegedi Fegyház és Börtön	1	13,64
Győr-Moson-Sopron Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	4	5,2
Sopronkőhidai Fegyház és Börtön	2	5,2
Sopronkőhidai Fegyház és Börtön	2	7,42
Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	6	7,42

Ezen a szinten is volt őri pihenő és WC.

A zárkákban a WC kb. 1,5 m²-t foglalt el az alapterületből.

A zárkák befogadóképessége (az ülőhelyek folyómétere alapján számolva) összesen 963 személy elhelyezését tette lehetővé. A fogvatartottakat főszabály szerint a célintézet alapján helyezték el, figyelemmel arra is, hogy letartóztatottak vagy jogerős büntetésüket töltik, illetve dohányoznak-e. Emiatt a fogvatartottak elosztása nem volt egyenletes az egyes zárkákban. Ebből adódóan – a 868 fogvatartotti létszám ellenére – a látogatócsoport azt tapasztalta, hogy a körszállítás napján több zárka zsúfolt volt. A zsúfoltságot példázta, hogy délelőtt 9:30 órakor a 155. számú zárkában, a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet egyik 7,42 m²-es, dohányzó zárkájában 12 személy tartózkodott. A fogvatartottak valamennyien dohányoztak és összefüggő dohányfüst volt a helyiségben.

Az egyik, a Budapesti Fegyház és Börtönbe került fogvatartott elmondta, hogy csak 10 percet töltött a „csurmán” (szállító zárkán), de ezalatt az idő alatt 12-en voltak a zárkában, ahol nem volt fűtés.

A vezetőség tájékoztatása szerint a zárkahelyiségek mindegyike központi rendszerhez csatlakozó fűtéssel felszerelt. A fűtés hiányára ugyanakkor több fogvatartott panaszkodott. A látogatócsoport a látogatás megkezdésekor, kora reggel 18 °C hőmérsékletet mért a szállító zárkákban. A napközben történt ellenőrzések tapasztalata az volt, hogy a fűtés nem volt bekapcsolva. A hőmérséklet zárt ablak mellett 17 °C volt, a dohányzó zárkában, ahol az erős füst miatt az ablak is nyitva volt, 15 °C-ra is lehűlt a hőmérséklet.

Az egyes zárkák túlzásfoltossága, a nem megfelelő hőmérséklet (fűtetlen zárkák) a megalázó bánásmód tilalmával összefüggő visszásságot okozott.

A 18-as számú, 7,42 m² alapterületű zárkában két olyan fogvatartott volt, akiket külföldi állam adott át a szabadságvesztés büntetés végrehajtása céljából Magyarországnak, és a magyar állam garanciát vállalt arra, hogy az egy főre eső 4 m² alapterületet biztosítja számukra. Egyikük elmondása szerint korábbi szállítás során előfordult, hogy hetedmagával került egy kb. 8 m²-es zárkába, ahol valamennyien olyan fogvatartottak voltak, akikért az állam garanciát vállalt.

Az egy főre eső alapterület a garanciavállalással érintett fogvatartottak esetében a látogatás napján sem teljesült maradéktalanul. Az NMM felhívja a figyelmet arra, hogy a fogvatartottak számára a megfelelő életteret minden esetben – a garanciavállalás által érintett fogvatartottak esetén kiemelt figyelemmel – biztosítani kell.

A zárkák fala salétromos volt, amit csak a vakolat megújításával lehetett karbantartani. Emiatt a szállítókörleten folyamatos felújítás zajlott, a festők hetente 2-3 alkalommal körbejárnak és kijavítják a hibákat. A körszállítás a hétfői napon történt, a felújítási munkákat 6 festő, 1-1 villany- illetve vízvezeték-szerelő fogvatartott végezte a többi napon.

A látogatáskor a szállítókörleten friss festékszagot lehetett érezni. A kapott tájékoztatás szerint a zárkák 90 %-ának felújítása megtörtént, a fennmaradó zárkák felújítását 2019 végéig tervezték megvalósítani.

A 3. zárkaszint műszaki hibalistája szerint néhány helyiségben nem volt világítás, vagy csak egy izzó működött. Volt, ahol a WC tartály hibásodott meg, vagy a zár nem működött.

A látogatócsoport hajnali érkezésekor a zárkák – a szemetes kukák kivételével – tiszták voltak, a már felújított zárkák jó állapotban voltak. A látogatás második napján a zárkák már koszosak voltak, ekkor még nem takarították ki azokat. A dohányzó zárkák koszosabbak voltak az átlagnál, a fiatalok zárkájában állt a víz. Az őr elmondása szerint hetente egy alkalommal, szerdán vagy csütörtökön van takarítás.

A földszinten és az első emeleten megtekintett zárkákban a leválasztott WC csészék szennyezettek (húgykövesek) voltak. Az első emeleti 113-as számú zárkában rossz volt a csap, a víz folyamatosan folyt. A földszinti őri pihenőben a mosdó nagyon koszos volt.

A szemetes kukákban már reggel, a fogvatartottak érkezése előtt vastagon állt a kosz. A szemetes kukák szennyezettsége a személyzet magyarázata szerint abból adódott, hogy a fogvatartottak csomagolt, tartós jellegű élelmet fogyasztanak, amelynek során nagyobb mennyiségű hulladék keletkezik, és ezért nehéz ügyelni a higiéniára.

A WC helyiségek állapota és a szemetesek szennyezettsége a fogvatartottaknak az emberi méltósághoz fűződő jogával összefüggő visszásságot okozott.

A fogvatartottak beszámolója szerint a szállító zárkákban történő elhelyezés során az őrok figyeltek arra, hogy a fogvatartottat és a haragosát ne helyezték ugyanabba a zárkába. A vezetőség elmondta, hogy az elkülönítés megszervezése érdekében már a körszállítás szervezése során begyűjtik az ehhez szükséges információkat. A szállítást lebonyolító munkatársak mérlegelik, és a vezető ellenőrzi, hogy mely személyek sérülékenyek, rájuk kiemelten figyelnek. Az elkülönítés már a szállító járművön megtörténik, a felügyelettel szemben lévő külön fülkékben.

A vizsgált körszállítási napon az elkülönítettek között volt egy olyan fogvatartott, akit párkapcsolati probléma miatt tett öngyilkossági kísérlet miatt egészségügyi vizsgálatnak

vetettek alá, és ennek eredményétől függően döntöttek az elkülönítéséről. Egy másik, emberölés miatt elítélt, áldozat-típusú fogvatartottat szintén el kellett különíteni. Két fogvatartott egymástól való elkülönítésére – akik egymás haragosai voltak, mert egyik bántalmazta a másikat – szintén figyelni kellett, mert mindketten benne voltak az aznapi körszállításban. Egy további fogvatartottat a személyi állománnyal szembeni konfrontatív magatartása miatt különítették el, egy fogvatartottat pedig külföldi állam által kért garancia miatt helyeztek el külön, a megfelelő nagyságú élettér biztosítása érdekében.

Egészségügyi elkülönítésben két fogvatartott volt, őket egy zárkában helyezték el. Egyikük nem tudta, hogy miért volt elkülönítésben, az erre vonatkozó tájékoztatást követően elmondta, hogy valószínűleg azért, mert pánikbeteg. A másik elkülönített fogvatartott kerekesszékekben ült, a jobb lába térd felett amputálva volt.

A pánikbeteg fogvatartottat elmondása szerint a szállítójármű négyszemélyes elkülönített fülkében szállították, ahol negyedmagával, kis helyen, megbilincselve, levegőzés nélküli helyiségben ült.

Az NMM felhívja a figyelmet arra, hogy az egy fogvatartott számára szükséges élettér biztosítására különösen oda kell figyelni akkor, ha egészségügyi problémája van, vagy olyan betegséggel küzd, ami a bezártság esetén fokozódhat.

A mozgáskorlátozott fogvatartott elmondta, hogy a körszállítás sok nehézséget okozott számára. A szállító járműre fél lábon kellett felugrálnia, ebben a többiek segítettek. Amikor az új típusú autóbusszal szállították, az ajtóval szemben lévő fülke mindkét szárnyát kinyitották, és úgy ült be a kerekesszékekkel együtt, a széket a saját fékjével rögzítve. Előfordult az is, hogy a kerekesszékét a csomagtartóba bedobták, azóta az egyik kereke nem jól működik. A megérkezést követően földszinti zárkában helyezték el, de a kerekesszékekkel nem tudott bemenni az ajtón, a pad miatt ki kellett szállnia, és fél lábon ugrált be a zárkába. A lépcsőkön két fogvatartottal támaszkodva közlekedett, a csomagját is mindig vitte egy fogvatartott, akit kijelöltek mellé.

A mozgáskorlátozott fogvatartott kérelmezte a célszállítását, de a nevelő azt mondta neki, hogy erre csak akkor van lehetőség, ha a szállítás költségét kifizeti. A fogvatartott elmondása szerint a kérelmét nem bírálták el.

A 3/2021. BVOP utasítás 8. a) pontja alapján a Nyilvántartási és Logisztikai Főosztály vezetője központi intézkedésként, vagy valamely bv. intézet kezdeményezésére egészségügyi okból célszállítás végrehajtását rendelheti el. A 72/2020. BVOP utasítás 460. pontja szerint „A fogvatartott a rendszeresített szállító járművel, mentőautóval vagy légi járművel, elsősorban őrzéssel szállítható. A mozgásában akár ideiglenes jelleggel korlátozott fogvatartottak szállítását úgy kell végrehajtani, hogy a biztonságos utazás feltételei adottak legyenek, kapaszkodási lehetőség biztosított legyen, elsődlegesen az erre a célra kialakított betegszállító járművel kell végrehajtani. Amennyiben ilyen felépítményű gépjármű nem áll rendelkezésre és a biztonságos utazást a bv. intézet nem tudja biztosítani, úgy az Országos Mentőszolgálat segítségét kell kérni. Mozgáskorlátozott fogvatartott csomagjainak mozgására más fogvatartott nem kötelezhető.”

A Bvtv. 137. § a) pontja szerint nem terheli az elítéltet a bv. intézetbe vagy intézménybe szállítás költsége, ideértve azt is, ha az elítéltnek polgári ügyben a hatóság előtt való megjelenése érdekében másik bv. intézetbe szállítása szükséges.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága által elbírált Engel kontra Magyarország ügy⁶ tényállása szerint egy mozgáskorlátozott fogvatartott szállítására oly módon került sor, hogy biztonsági öv nélkül utazott, és a szállító jármű egyszemélyes fülkéjében a kerekesszékből kiesve horzsolásokat szenvedett. A fogvatartottnak a mentővel történő szállítására vonatkozó

⁶ 46857/06. számú ügy

kérelmét az érintett intézet parancsnoka elutasította. A szállító jármű személyzete a kerekesszéket legurította a jármű lépcsőin. Az ügyben a Bíróság megállapította az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikkének sérelmét.

A mozgáskorlátozott fogvatartott körszállításban történő részvétele, a biztonságának nem megfelelő módon elhelyezése, a célszállításra vonatkozó kérelem figyelmen kívül, vagy megválaszolatlanul hagyása, a fogvatartott szállításának nem célszállításban megvalósítása az emberi méltósághoz fűződő joggal, a testi és lelki egészséghez fűződő joggal, valamint a jogállamiságból fakadó jogbiztonsághoz fűződő joggal összefüggő visszásságot okozott.

2.4. A szállító járművek

A körszállítást részben az új kialakítású Volvo, részben a régi típusú Iveco, Ikarus, Renault és Mercedes buszokkal bonyolították. Az új autóbuszok felszereltsége korszerű volt, ezek fűthetőek voltak (klímaberendezés volt bennük), és rendelkeztek biztonsági övvel. Egy fogvatartott elmondása szerint a régi Tornádó buszon is volt fűtés (azonban biztonsági öv nem), más fogvatartott azonban arról számolt be, hogy ezen a buszon nem volt fűtés. A fűtésre vonatkozó panasz új busz tekintetében is felmerült, amit a személyzet azzal magyarázott meg, hogy az új típusú járművön a fűtés beállítás kapcsán konstrukciós problémák merültek fel (az elöl ülőknek melegük van, a hátul lévő fogvatartottak pedig fáznak). A hibát már jelezték a Műszaki és Ellátási Főosztálynak, és a buszok szervizelése részben már megtörtént, a belső kialakítás sajátosságai miatt a fűtés- és elektronikai rendszer egyedi átalakítására volt szükség ezekben a buszokban.

A Volvo buszok részaránya a szállításban mindazonáltal egyelőre nem volt számottevő, a vezetőség tájékoztatása szerint a látogatáskor összesen 11 új busz vett részt a körszállítás lebonyolításában.

A CPT Factsheet-nek az utazás biztonságára vonatkozó előírásai szerint a szállító buszoknak rendelkezniük kell biztonsági övvel. Az NMM megállapította, hogy a megvizsgált szállító járművek közül a Volvo és a Renault típusú buszokon igen, azonban a Mercedes Atego és az Iveco Eurocargo buszokon nem volt biztonsági öv. A biztonsági öv hiánya a fogvatartottaknak a személyi biztonsághoz fűződő jogával összefüggő visszásságot okozott.

A CPT Factsheet tárgyi feltételekre vonatkozó előírásai alapján a szállító járműnek szellőzéssel és megfelelő fűtési lehetőséggel kell rendelkeznie. Ennek az előírásnak csak az új típusú Volvo buszok feleltek meg. A hideg téli szállítási napon a fűtés hiánya a megalázó bánásmód tilalmával összefüggő visszásságot okozott.

A Volvo buszokban a 32 személy elhelyezésére alkalmas utastér hozzávetőleges mérete 14 m², ez alapján számolva az egy főre jutó élettér 0,44 m² (a tényleges élettér az egyes ülőhelyek esetében eltérhet).

A Renault buszon 32 fogvatartott tudott helyet foglalni a hátsó utastérben szintén kb. 14 m²-en, vagyis az egy főre jutó élettér ebben az esetben is 0,44 m² (a tényleges élettér az egyes ülőhelyek esetében eltérhet).

Az Ikarus buszokban a fogvatartottak számára biztosított ülőhelyeken az egy főre jutó élettér 0,4 m², beleszámítva a padok mögötti teret a következő ülésig. A padnak az utastér közepe felőli részén ülő fogvatartott számára ehhez hozzáadódik a két padsor közötti közlekedő folyosónak a pad mellé eső fele része.

Az Iveco Eurocargo típusú buszon a hátsó 7 m²-es utastérben 16 fogvatartott tud leülni, az egy főre jutó élettér 0,44 m².

Az utastér menetirány szerinti bal első részében a fogvatartottak elkülönítését biztosító, a közlekedő folyosóra külön ajtókkal nyíló fülkék kerültek kialakításra.

Az Ikarus buszokon 1 db egy-, 2 db két- és 1 db négy fő, az Iveco típusú buszokon 1 db egy-, 1 db két- és 1 db négy fő elhelyezésére alkalmas egymástól elválasztott fülke volt. Az elkülönítést biztosító fülkékben az Iveco buszokon az egy főre jutó élettér az egyszemélyes fülkében 0,55 m², a kétszemélyes fülkében 0,34 m², a négyszemélyes fülkében 0,31 m² volt.

A Volvo buszon elől 2 db összenyitható kétszemélyes zárka (0,87 m²), és két egyszemélyes zárka (0,6 m²), ezenkívül még egy kétszemélyes elkülönítő helyiség volt (0,8 m²).

A Renault buszok elejében 1 db négyszemélyes (1,2 m² – fejenként 0,3 m²) és 3 db kétszemélyes (0,86 m²) elkülönítő zárka található. A négyfős elkülönítő helyiség szolgált a mozgáskorlátozottak elkülönítésére is.

A CPT Factsheet tárgyi feltételekre vonatkozó előírásai alapján a több fogvatartott szállítását biztosító egységben az egy főre jutó élettér legalább 0,4 m², az egyszemélyes fülkében az egy főre jutó élettér legalább 0,6 m² kell legyen. Az NMM megállapította, hogy az előírt egy főre jutó élettér a buszok hátsó utasterében megvalósult, azonban az elkülönítést biztosító két-, és négyszemélyes fülkék esetében az előírt minimum 0,4 m² élettér nem mindenhol teljesült. Ezekben az esetekben a fogvatartottak elhelyezését a szállító járműn oly módon kell megoldani, hogy a kétszemélyes elkülönítő helyiségben csak egy, a négyszemélyes fülkében pedig legfeljebb három fogvatartott legyen.⁷

Az autóbuszban az ülésrendet a biztonsági osztályvezető határozta meg a körszállítást megelőző munkanapon. A biztonsági osztályvezető biztonsági szempontból is átvizsgálta a gépjárművet. A gépjármű ellenőrzésére vonatkozó jegyzőkönyv adatai szerint a műszaki vizsgálat kiterjedt a fogvatartotti szállítótér belső burkolatának állapotára, épségére, az ablakok és rácsok állapotára (esetleges repedések, hiányok az üvegen, rácsok rögzítettsége), a belső szerkezeti elemek állapotára (pl. támadásra alkalmas vasdarab leválasztható-e). Ellenőrizték továbbá a technikai rendszer megfelelő működését (utastér felé jelző őri telefon, kamerarendszer állapotát), a klímaberendezés állapotát, a szállítótér zárhatóságát (zár, ajtó, pántok állapota), a szállítótér felépítmény állapotát, a fogvatartotti tereket elválasztó ajtók és zárok állapotát, az őri ülőhely állapotát, a kulcsdoboz meglétét, a pecsétdoboz sérthetlenségét, valamint a közlekedésbiztonsági berendezések működőképességét is.

2.5. A körszállítás folyamata

2.5.1 Értesítés, motozás, indulás és érkezés

A megkérdezett fogvatartottakat általában a körszállítást megelőző hét csütörtöki vagy pénteki napján (volt, akit már kedden) tájékoztatták arról, hogy benne lesznek a hétfői körszállításban. Volt olyan fogvatartott is, aki csak a szállítást megelőző napon tudta meg, hogy másnap szállítják. A megkérdezettek többsége beszélőre, tárgyalásra, egészségügyi vizsgálatra ment, vagy végleges átszállításban volt másik büntetés-végrehajtási intézetbe. A fogvatartottak a kapcsolattartókat a büntetés-végrehajtási mobiltelefonról tudják értesíteni az átszállításról, illetve akinek nem volt ilyen készüléke, az a fali telefont tudta használni. Ha azonban a fogvatartott a szállításról csak vasárnap értesült, akkor zárkanyitás hiányában már nem tudta használni a fali telefont.

A fogvatartottak szállításról történő előzetes értesítése tekintetében a látogató csoport alapvető joggal összefüggő visszásságot nem tapasztalt. Az NMM megjegyzi

⁷ A megfelelő élettér biztosítására vonatkozó követelményt az ET Határozat 4.2.3 pontja is tartalmazza

azonban, hogy amennyiben a fogvatartottat a szállításról csak az azt megelőző napon értesítik, biztosítani kell számára, hogy a hozzátartozóit erről telefonon értesíteni tudja.⁸

A szállítandó fogvatartottakat – távolságtól függően – a küldő intézetben általában hajnali időpontban ébresztik, így például, a fogvatartottak beszámolóí szerint Balassagyarmaton 3:30-kor (más fogvatartott szerint, ezzel összhangban 3:40-kor) kellett kelni, a Vácról érkezettek számára fél 5-kor volt az ébresztő, a miskolciak 4-kor keltek. Szombathelyről 2:30-kor, Kaposvárról 5:30-kor, Egerből 7-kor indult a busz a Budapesti Fegyház és Börtönbe. A Kecskemétről érkezett fogvatartottak 8 órakor, a Tökölről szállítottak 12:45-kor indultak.

Az ébresztőt követően kb. fél órán belül kellett elkészülniük a fogvatartottaknak, ezt követően megmotozták őket. A legtöbb fogvatartott elmondása szerint vetkőztetéses motozás során a ruhákat átnézték. A női fogvatartottakat a személyzet női tagja motozta. Volt olyan férfi fogvatartott, akinek az elmondása szerint a vetkőztetése során a személyzet női tagja is jelen volt, illetve más fogvatartott előtt kellett vetkőznie.

A vezetőségtől kapott tájékoztatás szerint a fogvatartottak a küldő intézetben a zárkáról közvetlenül a szállításba mennek, ott nem kell a „csurmán” időzniük. A fogvatartottakkal készített interjúk ezt általában megerősítették.

A fogvatartottak vetkőzéssel együtt járó motozását a szállításra történő előkészítés során úgy kell végrehajtani, hogy a személyzet ellenkező nemű tagja ennek során ne legyen jelen. Az, hogy a férfi fogvatartott vetkőzésekor a személyzet női tagja jelen volt, a fogvatartott szeméremérzetét sértette, és az emberi méltósághoz fűződő joggal összefüggő visszásságot okozott.

Az autóbusz Budapesti Fegyház és Börtönbe érkezésekor a fogvatartottakról a kísérők levették a bilincset és leszállították őket a járműről. A fogvatartottak a szállító körleten felsorakoztak, és a névsor felolvasásakor a nyilvántartási számukkal válaszoltak. Ekkor elmondták nekik, hogy kit melyik intézetbe visznek, és melyik emeletre kell felmennie. A kísérő felügyelő átadta a kartont, amit a körletfelügyelő ellenőrzött. A fogvatartottak egyenként áthaladtak a kapukeretes fémkeresőn, és ha ez jelzett, a fogvatartottat megmotozták. A személyzet elmondása szerint a fémkereső általában 10 esetből 3 alkalommal jelzett, ilyenkor többnyire a fogvatartott bakancsában volt fém, vagy a letartóztatott utcai ruháján lévő gomb vagy cipzár miatt jelzett a készülék. Nem volt jellemző, hogy a fogvatartottak tiltott tárgyat vittek be a ruhájukban. A motozás általában tapintásos ruházatvizsgálattal történt a folyosón, vagy szükség esetén (kamerával nem felszerelt) külön zárkában, ruhalevétellel. A fogvatartottak holmiját a földszinten elhelyezett csomagvizsgálóval nézték át. A fogvatartottak elhelyezése a zárkákban a dohányzási szokásokra vonatkozó kérdés tisztázását követően történt meg. Konfliktus-helyzet esetén előfordult, hogy két fogvatartottat ugyanazon célintézet esetén is külön zárkában helyeztek el annak ellenére, hogy mindketten dohányoztak.

A látogatócsoport tanúja volt annak, hogy egy régi típusú, fűtetlen busszal érkezett, 6 hónapos terhes kismama egy vékony kardigánban, az elhelyezését várva guggolt az zárkakörlet folyosóján és láthatóan nagyon fázott. Elmondta, hogy nem volt megfelelő ruházata, cipőt is a zárkatársától kapott kölcsön, mert neki csak szandálja volt.

Más fogvatartottak többségükben a ruházatukra vonatkozóan nem panaszkodtak, azt megfelelőnek találták, a téli formaruha volt rajtuk, a cipőjük meleg volt, sapkát is vehettek. Volt olyan fogvatartott, aki kesztyűt is kapott. Egy fogvatartott mondta, hogy a kapott öltözet (ing és pehelykabát) nem volt elég meleg. Két másik fogvatartott számára a ruházat mérete nem volt megfelelő, egy magas fogvatartott nadrágja rövid volt, egy testes fogvatartott pedig a kabátját

⁸ Ld. az ET Határozat 4.4.1 és 4.4.2 pontjaiban foglaltakat

nem tudta begombolni, és a nadrágon is csak a második gombot. A saját cipőjét orvosi engedéllyel viselhette.

Az IM rendelet 190. §-ának (2) bekezdése szerint a letartóztatott az évszaknak megfelelő felsőruházatból és lábbeliből egy váltásra valót folyamatosan magánál tarthat. A (3) bekezdés szerint, ha a letartóztatottnak nincs megfelelő saját ruhája, lehetővé kell tenni, hogy azt a letéti pénzből megvásárolja vagy a csomagküldésre jogosultaktól megkérje. A (4) bekezdés alapján, ha a saját ruházat a (3) bekezdés szerinti módon nem biztosítható, a bv. intézet a letartóztatottat – segélyként – kérelmére az évszaknak megfelelő polgári ruházattal látja el.

Minden esetben biztosítani kell a fogvatartott megfelelő ruházatát, különösen a fűtetlen buszokon és a hideg téli időszakban a szállítás során. A különleges bánásmódot igénylő nők, kiemelten a kismamák kellően meleg öltözetére, pokróccal ellátására külön figyelmet kell fordítani a szállítás során is, megérkezést követően pedig minél hamarabb fűtött zárkában kell elhelyezni őket. **A fogvatartott kismama nem kellően meleg öltözete a fűtetlen buszon, és az elhelyezésre történő várakozás a hideg folyosón a megalázó bánásmóddal összefüggő visszásságot okozott és a testi és lelki egészséghez fűződő jogot veszélyeztette.**

A végleges átszállítások esetében a fogvatartottakkal együtt az érték letét, iratok, pénz, bűnjel is szállításra kerül, amit a személyzet tagjai tételesen vettek át, és ha valami hiányzott, arról jegyzőkönyvet készítettek. A fogvatartottak saját mobiltelefon-készüléke is letétben volt, a büntetés-végrehajtási telefont vihették magukkal a csomagjukban.

2.5.2 Kényszerítő eszközök alkalmazása

Az alkalmazott testi kényszer függött a fogvatartott biztonsági besorolásától, amit a biztonsági osztályvezető határozott meg. Kényszerítő eszközként kézbilincset, lábbilincset, vagy bilincsrögzítő övet alkalmaztak.

A fogvatartottak beszámolóí és a látottak alapján a legtöbb fogvatartott kezét a szállítás során előrebilincseltek, valamint párban voltak összebilincselve. A személyzet elmondása szerint öv- vagy lábbilincset csak a biztonsági kockázatot jelentő fogvatartottakra helyeznek. Ilyen kényszerítő eszköz alkalmazását a küldő intézet a fogvatartottak kb. 30 %-ánál rendeli el. Az egyik, korábban lábbilincset használt fogvatartott beszámolt róla, hogy a szállító járműbe nehezen, csak féloldalasan tudott felszállni, és ha magas a lépcső, másnak a segítsége is kellett hozzá. A vezetőség elmondása szerint az új szállító járművek ún. légrugóval rendelkeztek, ami megkönnyítette a lábbilincsel rendelkező fogvatartottak közlekedését.

Az egyik fogvatartott arra panaszkodott, hogy olyan is előfordult, hogy a magas biztonsági fokozatban levő személyt kéz-láb bilincsből többet magával helyezték be az elkülönítésre alkalmas helyiségbe, ahol „nincs biztonsági öv sem, csak vas körülöttünk, 100% a halál baleset esetén.”

A kísérő örök a fogvatartottokról a bilincset az autóbusról történő leszállást megelőzően levették.

A szállítás közben az örök folyamatosan figyelték a fogvatartottakat, az új járművek be voltak kamerázva. Ha valamelyik fogvatartott rosszul volt, a rácson keresztül tud szólni a kísérőknek.

A kényszerítő eszközök alkalmazása során a fogvatartottak biztonságát szem előtt kell tartani, különös tekintettel a kéz- és lábbilincs egyidejű használatára esetén.

2.5.3 Élelmezés és más alapvető szükségletek, egészségügyi ellátás

A személyzet elmondása szerint a fogvatartottak a szállító járműre csak életmentő gyógyszert és vizet vihettek fel. A vezetőség elmondása szerint a küldő intézet gondoskodott

arról, hogy a fogvatartott számára szükséges és elegendő gyógyszer a szállítás alatt rendelkezésre álljon. Az életmentő gyógyszert a fogvatartott magánál tarthatta, vagy az a kísérő öröknél volt. A nem életmentő gyógyszerek a csomagba kerültek. Az egyik fogvatartott elmondása szerint az asztmás vagy cukorbeteg fogvatartott gyógyszere a kísérő öröknél volt, egy másik fogvatartott arról számolt be, hogy az életmentő gyógyszerét (asztma pipát) magánál tarthatta a szállítás során. A szállító személyzet elmondása szerint inzulinos cukorbeteg élelmiszert is felvihetett a buszra. Az egyik fogvatartott szerint egy cukorbeteg fogvatartott szolt az öröknek, hogy ennie kellene, de ők csak annyit mondtak neki, hogy az útból hátralévő másfél órát még bírja ki.

A Budapesti Fegyház és Börtön zárkarészlegére érkezve a fogvatartottak állapotát megnézték, átnézték az egészségügyi anyagukat, megállapították, hogy van-e gyógyszer-érzékenységük. Napközbeni ellátásra szoruló fogvatartottat (pl. cukorbeteg) az ápolók inzulinnal ellátták. Vérnyomásprobléma esetén az ápoló konzultált az orvossal, és az Intézet orvosa látta el az esetleg fellépő akut megbetegedéseket is. Rendkívüli esemény ritkán fordult elő.

Az egyik, kórházi kezelésre szállított, külföldi állampolgárságú fogvatartott fájdalomcsillapító tapaszt viselt. Elmondása szerint a szállítással kapcsolatban nem igazán tudta, hogy mi történik vele, az örökkel nem tudott kommunikálni, másnap le kellett cserélni a tapasztát, és félt, hogy ez megtörténik-e. A vezetőség tájékoztatása szerint a fogvatartott angolul és magyarul is kommunikált, panaszt nem jelzett.

Egy reumás megbetegedéssel kezelt fogvatartott arra panaszkodott, hogy nem tudott rendesen ülni a buszon, mert a mellette ülő fogvatartottal összebilincseltek. Egy végbél problémával küzdő fogvatartott szintén panaszkodott arra, hogy nem tudott egyedül ülni a buszon, és emiatt nagy fájdalmakat élt át. Volt olyan fogvatartott, aki elmondása szerint a szállítás napján nem kapta meg a rendszeresen szedett kedélyjavító gyógyszerét. Egy szívbeteg fogvatartott szintén panasolta, hogy nem tudta bevenni a gyógyszerét, és vizet sem kapott.

Az NMM felhívja a figyelmet arra, hogy a szállítás során a fogvatartottak egészségügyi problémájára, panaszaira oda kell figyelni, a gyógyszereik bevételét biztosítani kell, és a szállítás módját úgy kell megválasztani, hogy az a lehető legkevesebb fájdalommal, kellemetlenséggel járjon. Az egészségügyi problémával rendelkező fogvatartottakra való nem kellő odafigyelés a megalázó bánásmód tilalmával összefüggő visszásságot okozott.⁹

A külföldi személy tájékoztatását a szállításra vonatkozóan az általa értett nyelven kell megtenni.

Az élelmet, cigarettát a fogvatartottaknak a csomagjukba kell rakniuk, és azt csak a megérkezést követően vehetik magukhoz.

A fogvatartottak a küldő intézettől egész napi élelmet tartalmazó hidegcsomagot kaptak. Több fogvatartott megmutatta az élelmiszercsomagját, amiben többnyire 40 dkg kenyér, 1-1 doboz pástétom, májkrém, 5 dkg vaj, kis doboz méz vagy barackdzsem volt. A fogvatartottak beszámolója szerint „jobb hideg csomagnak számít”, ha van benne kis szelet csokoládé vagy kis dobozos üdítő, és erre is mutattak példát. Egy Tökölről érkezett várandós fogvatartott csomagjában alma is volt. A diétás csomag diabetikus lekvárt és kenyér helyett 3 db zsemlet tartalmazott, egy vegetáriánus fogvatartott brokkoli pástétomot kapott. A fogvatartottak a hideg élelemcsomagot már a szállítást megelőző napon, vasárnap este megkapták.

A fogvatartottak tisztasági csomagja WC papírt, vattát, szappant, sampont tartalmazott.

⁹ A fogvatartottak egészségének védelmére vonatkozó követelményt az ET Határozat 4.2.8 pontja, valamint a CPT Factsheet 4. pontjának első albekezdése is tartalmazza

Több fogvatartott panaszkodott arra, hogy útközben a buszon nem lehetett nála ivóvíz. A személyzet elmondása szerint minden szállítójárművön van egy kb. 20-30 literes víztároló, amit teletöltöttek, és a fogvatartottak ebből kapnak műanyag poharakban ivóvizet.

A 3/2021. BVOP utasítás 35. és 37. pontja szerint a szállítás időtartamára elégséges ivóvizet és eldobható műanyag ivópoharat kell biztosítani a fogvatartotti szállítójárművekben, a fogvatartottak 24 °C feletti hőmérséklet esetén tarthatnak maguknál fél liter ivóvizet. **Az ivóvíz rendelkezésre állása mellett arról is gondoskodni kell, hogy a fogvatartottak – az egészségügyi pihenő közbeiktatása során – inni tudjanak.**

Az NMM felhívja a figyelmet arra, hogy amennyiben a szállítás közben cukorbeteg fogvatartott élelmezésének szükséglete merül fel, minden esetben biztosítani kell, hogy ételt tudjon venni magához.

2.5.4 Egészségügyi és műszaki pihenő

A fogvatartottak többségének elmondása szerint a szállításuk során az autóbusz nem tartott egészségügyi szünetet, az indulás előtt tudtak elmenni WC-re. Volt olyan fogvatartott, aki úgy nyilatkozott, hogy a régi buszokon vödörben tudták elvégezni a dolgukat, a mellettük ülő fogvatartottal összebilincselve és mindenki szeme láttára. Egy másik fogvatartott is a szállítás legnagyobb problémájának nevezte, hogy a buszon a „küblit” kell használni. Egy női fogvatartott panaszkodott arra, hogy szállítás közben nem volt lehetősége arra, hogy egészségügyi betétet cseréljen.

Útközben dohányozni sem lehetett.

A látogatás napján vizsgált szállítások közül a szállító jármű csak a nagyon hosszú utak esetében tartott pihenőt. Így a zalaegerszegi szállítás során Veszprémben volt 20 perc, valamint a szegedi szállításban Szolnokon volt egészségügyi pihenő. A szolnoki megálló mintegy másfél óráig tartott.

A pihenőre másik büntetés-végrehajtási intézetben tudott sor kerülni. A Sopronkőhidai fogvatartottakat szállító busz megállt Győrben, ahol 3 fogvatartott maradt beszélőre, és még 14-15 fogvatartott felszállt a győri szállításból. Győrben a busz fél óra szünetet tartott, a sopronkőhidai fogvatartottak elmondták, hogy ezalatt el tudtak menni WC-re, és a WC helyiségben inni is tudtak a csapból.

A 3/2021. BVOP utasítás 39. pontja alapján szállítmányvezető engedélye alapján a fogvatartott igény esetén használhatja az arra kijelölt illemhelyet a közbeeső vagy a kijelölt bv. intézetben tervezetten tartott pihenő alatt, melyet a bv. intézet számára a meghatározott útvonaltervben szerepeltetni kell. **A fogvatartottak egészségügyi szükségletét biztosító pihenők elmaradása az emberi méltósághoz fűződő joggal összefüggő visszasságot okozott és megalázó bánásmódot valósított meg.**¹⁰

Abban az esetben, ha a szállító járműnek rendkívüli esemény (pl. rendőri intézkedés) miatt kell megállnia, akkor mentesítő járat érkezik a legközelebbi büntetés-végrehajtási intézetből. Ilyen esetekben a busz pl. benzinkúti parkolóba tud lehajtani, ahol a fogvatartottak a rendőrség által biztosított módon szállnak át a másik járműbe. A buszok a parkolóban úgy állnak meg, hogy a fogvatartottak a nyilvánosság elől elzártan legyenek¹¹.

Rendkívüli esemény a vizsgált szállítási napon nem történt.

2.5.5 Bánásmód

¹⁰ Az egészségügyi pihenő tartásának szükségességét az ET Határozat 4.2.4. pontja, valamint a CPT Factsheet tárgyi feltételekről szóló fejezetének 8. albekezdése is előírja

¹¹ Ld. az ET Határozat 4.2.1 pontjában foglalt követelményt

A fogvatartottak beszámolója alapján az örök „jól” bántak velük. Ha valamilyen problémájuk volt, odahívták az őrt és ő általában segíteni tudott.

A fogvatartottak egymás közötti viszonya tekintetében elmondták, hogy időnként előfordult „lehúzás”, de ezt inkább megoldották egymás között, és nem jelentették az öröknek. Ha bántalmazás történik, ezt jelzik a főfelügyelőnek, és a bántalmazott személyt leviszik egészségügyi vizsgálatra. Az érintett fogvatartottakat ezt követően elkülönítik.

A Budapesti Fegyház és Börtönben a folyamatos orvosi jelenlét biztosítva volt. Ha valaki rosszul lesz, lekísérik az egészségügyi helyiségbe és ellátják.

Az NMM megjegyzi azt is, hogy a látogatócsoport egyik tagja által készített interjú során a személyzet egy tagja részéről a fogvatartottak irányában negatív attitűd nyilvánult meg.

2.5.6 Érkezés a Budapesti Fegyház és Börtönbe és tovább indulás

Több fogvatartott panaszkodott arra, hogy sok időt kell eltölteni a „csurmán”, ami a zsúfoltság és a cigarettafüst miatt megviseli őket. Volt, aki egy korábbi szállítás során reggel 9-től délután 4-ig volt a szállító zárkában, ahol 8-an voltak.

A vezetőség elmondása szerint, amennyiben a szállító jármű tovább indulásához minden rendelkezésre áll, a távolabbi büntetés-végrehajtási intézetbe utazó fogvatartottak indulnak elsőként.¹² Ez a kiindulási elv nem mindig tartható, a látogatást megelőző hét körszállítási napján például a Nyíregyházára menő busz indult utoljára, mert a szegedi szállításból volt fogvatartottja, és a Szegedről érkező autóbusz hóakadályok miatt késett.

3. Összefoglalás

A Budapesti Fegyház és Börtönben mint a körszállítás helyszínén tett látogatás általános tapasztalatai alapján az örök emberségesen viszonyultak a fogvatartottakhoz, a fogvatartotti interjújuk megerősítették, hogy az örök „jól bánnak velük”.

A fogvatartottaknak a szállító zárkákban történt elhelyezése során a látogató csoport több zárkában zsúfoltságot érzelt, ami – a dohányzó zárkákban különösen – levegőtlené tette a helyiséget. A zárkák rendelkeztek fűtési lehetőséggel, de a mért hőmérsékletek alapján a fűtés nem volt bekapcsolva.

A szállító járművekben az egy főre jutó élettér biztosítására az elkülönítésre szolgáló, de több személy elhelyezésére alkalmas helyiségekben figyelni kell. A fogvatartottak sok esetben a szállító járművön is hidegben utaztak. A látogatócsoport egyik tagja a zárkakörlet folyosóján is tanúja volt annak, amint egy elhelyezésre váró kismama vékony kardigánban vacogott.

A szállító járművön a kerekesszékekkel rendelkező, mozgáskorlátozott fogvatartott szállítása nem a biztonságának megfelelő módon zajlott annak ellenére, hogy a fogvatartott kérte a célszállítást.

A szállító autóbuszok – a nagyon hosszú utak kivételével – nem tartottak egészségügyi pihenőt, a fogvatartottak sok esetben nem tudták az egészségügyi szükségleteiket elvégezni, vagy vizet inni. A szállítás során a cukorbeteg, vagy más egészségügyi problémával rendelkező, és a gyógyszert szedő fogvatartottakra külön figyelmet kell fordítani.

A fogvatartottak biztonságára a szállítás közben a kényszerítő eszközök, különösen a lábbilincs használata során is figyelni kell.

¹² Ld. 3/2021. BVOP utasítás 33. pont

4. Ajánlások, kezdeményezések, javaslatok

A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján felkérem a büntetés-végrehajtás országos parancsnokát, hogy

1. törekedjen arra, hogy a hétfői napokon tartandó tárgyalásokra a fogvatartottakat reggel szállítsák oda és este szállítsák vissza a küldő bv. intézetbe, vagy ha ez nem lehetséges, távmeghallgatás során hallgassák meg őket;
2. a zsúfoltság megelőzése érdekében törekedjen arra, hogy a fogvatartottak elosztása a szállító zárkákban egyenletes legyen;
3. az állami garanciavállalással érintett fogvatartottak számára minden esetben biztosítsa a 4 m² életteret;
4. gondoskodjon a szállító zárkák megfelelő fűtéséről;
5. gondoskodjon a mellékhelyiségek rendszeres takarításáról, a WC csészék és csapok felújításáról, valamint intézkedjen, hogy a szemetesekben használjanak nejlonzsákot és azt rendszeresen ürítsék, tisztítsák a fogvatartottak általi használatot követően;
6. tegyen intézkedéseket a hibás csapok megjavítása és rendszeres karbantartása érdekében;
7. a mozgásukban korlátozott, fogyatékossgal élő fogvatartottakat célszállításban vagy mentővel szállíttassa;
8. törekedjen arra, hogy a szállítást lehetőség szerint minél nagyobb arányban az új autóbusszokkal bonyolítsák, és a fogvatartottak számára a biztonságos szállítás érdekében a biztonsági öv, valamint a fűtés a szállító járműveken biztosított legyen;
9. intézkedjen annak érdekében, hogy azokban a szállító járművekben, ahol nincs meg az egy személyre jutó 0,4 m² alapterület, az elkülönítésre szolgáló fülkékben kevesebb fogvatartottat helyezzenek el, különösen az egészségügyi problémával rendelkező (pl. pánikbeteg) fogvatartott esetében;
10. gondoskodjon arról, hogy a fogvatartottak a szállításukról a hozzátartozójukat minden esetben értesíteni tudják;
11. biztosítsa, hogy a fogvatartott vetkőztetési motozása során a személyzet másik nemű tagja ne legyen jelen;
12. a fogvatartottak számára minden esetben az időjárásnak megfelelő öltözetet, hideg időben kabátot és meleg cipőt biztosítson a szállítás során;
13. a kényeszerítő eszközök használata során minden esetben ügyeljen a fogvatartottak biztonságára;
14. biztosítsa, hogy az egészségügyi problémával rendelkező fogvatartottak szállítására fordítsanak külön figyelmet, a gyógyszereiket megkapják, a cukorbeteg fogvatartott tudjon ételt venni magához, ha ez szükségessé válik;
15. intézkedjen, hogy a külföldi fogvatartottak az általuk értett nyelven kapjanak tájékoztatást a szállításukról;
16. biztosítsa, hogy a szállítások során a szállító járművek tartsanak a fogvatartottak egészségügyi szükségletét biztosító pihenőt más büntetés-végrehajtási intézet útba ejtésével.

Budapest, 2023. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos

Melléklet
a körszállítás vizsgálatáról szóló jelentéshez

1. számú kép: Kifestett szállító zárka

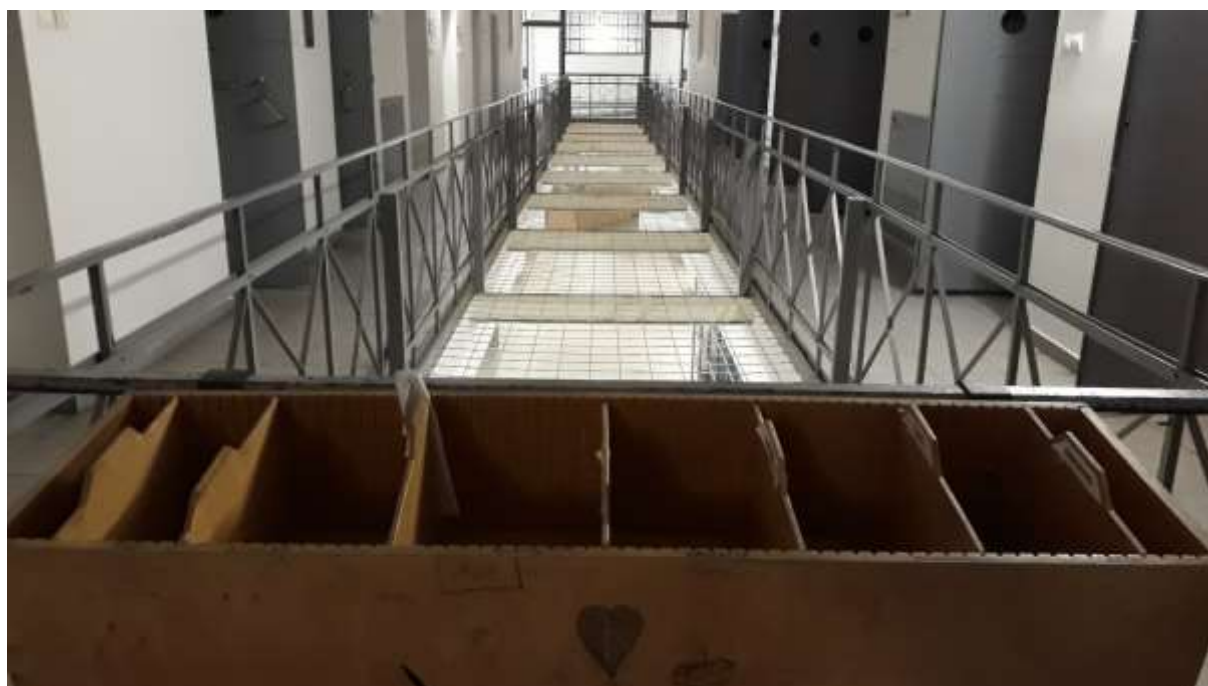
2.számú kép: Felújítandó WC csésze

3. számú kép: Felújítandó csap

4.számú kép: Koszos szemetes kuka

5. számú kép: Festésre váró fal

6. számú kép: Emeleti folyosó

7. számú kép: Zsúfoltság a szállító zárkában

8. számú kép: Új típusú szállító busz biztonsági övekkel

9. számú kép: Régi típusú busz biztonsági övek nélkül

10. számú kép: Négyfős elkülönítő helyiség a szállító járművön

11. számú kép: Vizeskannák a szállító járművön

12. számú kép: Élelmiszer csomag

13. számú kép: Kenyér és tisztasági csomag